

Значення презумпції повідомлення полягає у тому, що вона: 1) визначена у зв'язку з неможливістю безпосереднього передавання (вручення) процесуальних документів підозрюваному; 2) фіксує обов'язковість виконання дій уповноваженими суб'єктами; 3) визначає перелік і зміст таких дій.

Список використаних джерел:

1. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 15. Ст. 232.
2. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 26. Ст. 892.
3. Круглова О.О., Синько Є.В. Поняття і призначення реєстрації місця проживання й перебування фізичних осіб на території України. URL: http://lsej.org.ua/1_2017/10.pdf.
4. Ухвала слідчого судді Великоновосілівського суду Донецької області від 8 жовтня 2018 року. Справа № 220/1899/18. Провадження № 1-кс/220/397/18 URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/76989959/>.
5. Ухвала Соснівського районного суду м. Черкаси від 4 грудня 2019 року. Справа № 712/1282/17-к. Провадження 1-кп/ 712/65/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86093402>.
6. Нагорнюк-Данилюк О.О. Спеціальне кримінальне провадження в кримінальному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Київ, 2016. 239 с.

ЮРКІВ Р. Р.,
аспірант кафедри кримінального
процесу і криміналістики
(Львівський національний університет
імені Івана Франка)

УДК 343.98

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-3.31>

**СПОСІБ ПІДКУПУ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ**

Предмет посягання підкупу медичних працівників, особа правопорушника мають зв'язок з іншими елементами криміналістичної характеристики цього кримінально-протиправного діяння, зокрема зі способом, обстановкою та слідовою картиною.

Під способом вчинення підкупу медичного працівника доречно розуміти зумовлену об'єктивними і суб'єктивними умовами систему дій щодо підготовки, вчинення та приховання підкупу медичного працівника, спрямовану на досягнення кримінально-протиправної мети, і полягає у використанні певних прийомів, знарядь і засобів, що залишають сліди у навколишній обстановці та дають можливість побудувати модель події цього кримінального правопорушення та сформулювати уявлення про особу, яка його вчинила.

Структура способу вчинення цього кримінального правопорушення включає: вибір медичного закладу, в якому може бути надана необхідна медична допомога



чи медична послуга; пошук у цьому медичному закладі конкретного медичного працівника, який здатний надати потрібний вид медичної допомоги або медичної послуги; встановлення контакту між суб'єктами підкупу; вибір способу впливу на одержувача медичної допомоги, медичної послуги (вимога надати неправомірну вигоду або створення ситуації, за якої адресат медичної допомоги чи медичної послуги змушений надати неправомірну вигоду) чи на медичного працівника; узгодження умов підкупу – конкретного виду медичної допомоги чи медичної послуги, яку необхідно надати, а також місця, часу, предмета та розміру неправомірної вигоди; виконання медичним працівником взятого на себе зобов'язання щодо надання відповідної медичної допомоги або медичної послуги; надання та одержання неправомірної вигоди; вжиття заходів щодо приховання слідів підкупу (створення умов для таємного передання неправомірної вигоди; маскуванню процесу надання-одержання неправомірної вигоди тощо).

Підготовчі дії до підкупу медичних працівників полягають у попередній розмові та домовленості як безпосередньо, так і за допомогою засобів зв'язку – телефону щодо надання-одержання неправомірної вигоди.

Вимагання неправомірної вигоди медичними працівниками переважно здійснюється відкрито.

Незаконні дії (бездіяльність) в інтересах надавача неправомірної вигоди проявляються у: виготовленні медичних довідок про придатність до керування транспортним засобом за відсутності особи; оформлення медичної книжки без фактичного проходження медичного огляду; встановлення завідомо неправдивого діагнозу з метою продовження інвалідності; встановлення завідомо неправдивого діагнозу про непридатність до військової служби у мирний час; встановлення завідомо неправдивого діагнозу, який дає право на отримання державної соціальної допомоги; проведення без медичних показань операції штучного переривання вагітності; складання акта медичного огляду із зазначенням завідомо неправдивих відомостей про перебування особи у стані алкогольного сп'яніння; призначення і виписування рецептів на одержання без медичних показань наркотичних (психотропних) лікарських засобів; внесення у довідку про смерть завідомо неправдивого діагнозу; складання висновку про наявність в особи іншого ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, ніж насправді; складання і видача лікарського свідоцтва про смерть особи за відсутності її паспорта або довідки про місце реєстрації чи місце перебування.

Ключові слова: криміналістична характеристика, підкуп, спосіб підкупу, медичні працівники.

Yurkiv R. R. The way of the medical officers' bribery as an element of criminalistic characteristic

The subject of the of medical officers' bribery, the offender's person, has to do with other elements of the criminalistic characteristic of this criminal act, in particular the way, the situation and the trace picture.

Under the medical officers' bribery it is appropriate to understand the system of actions, stipulated by objective and subjective conditions, for the preparation, commission and concealment of a bribe of a medical officers aimed at achieving the criminal-law purpose, and consists in the use of certain techniques, tools and remedies traces in the surrounding environment and make it possible to build a model of the event of this criminal offense and to form an idea of the person who committed it.

The structure of the method of committing this criminal offense includes: the choice of medical facility where the necessary medical assistance or medical



service may be provided; search for a specific healthcare professional at this health care facility who is able to provide the right type of care or medical service; establishing contact between the entities of the bribe; the choice of how to influence the recipient of medical care, the medical service (the requirement to provide undue benefit, or to create a situation in which the recipient of the medical aid or medical service is forced to provide the undue benefit) or to the medical officer; agreeing on the terms of the bribe – the specific type of medical assistance or medical service to be provided, as well as the location, time, object and amount of the undue benefit; fulfilment by the health care provider of the obligation to provide appropriate medical care or medical service; provision and receipt of undue benefits; taking measures to conceal the trace of bribery (creating conditions for the secret transfer of undue gain; masking the process of giving-receiving undue gain, etc.).

Preparatory actions for bribery of medical workers consist in a preliminary conversation and an agreement both directly and by means of communication – the phone for giving-receiving of undue benefits.

The claim of undue benefit to medical officers is generally made openly.

Unlawful actions (inactions) in the interests of the provider of undue benefits are manifested in: the production of medical certificates on the ability to drive a vehicle in the absence of a person; drawing up of the medical book without actually passing the medical examination; making a deliberately false diagnosis in order to continue the disability; making a deliberately false diagnosis of unfitness for military service in peacetime; making a deliberately false diagnosis that entitles you to state social assistance; conducting an artificial abortion without medical evidence; drawing up a medical examination statement stating deliberately false information about the person's absence of alcohol intoxication; prescribing and prescribing for obtaining without medical indications of narcotic (psychotropic) medicines; entering a death certificate into a deliberately false diagnosis; drawing a conclusion on the presence of a person of a different degree of severity of bodily injury than in reality; drawing up and issuing a medical certificate on the death of a person in the absence of his or her passport or certificate of place of registration or place of residence.

Key words: *criminalistic characteristic, bribery, way of bribery, medical officers.*

Вступ. Попри науково-прикладну важливість висвітлення питань, пов'язаних із підкупом медичних працівників, ця проблематика не привертає уваги дослідників. У криміналістиці спеціальні дослідження з такого напрямку, зокрема способу цього кримінального правопорушення, відсутні.

Такий стан речей є незадовільним з огляду на те, що зазначений елемент криміналістичної характеристики дає можливість одержати уяву про суть того, що відбулося, своєрідність протиправної поведінки правопорушника, його окремі особистісні характеристики, визначити найоптимальніші прийоми розкриття кримінального правопорушення.

Тож спосіб підкупу медичних працівників, як елемент криміналістичної характеристики, потребує глибокого вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження способу підкупу медичних працівників як елементу криміналістичної характеристики.

Результати дослідження. Предмет посягання підкупу медичних працівників, особа правопорушника мають зв'язок з іншими елементами криміналістичної характеристики цього кримінально-протиправного діяння, зокрема зі способом, обстановкою та слідовою картиною.

Дослідники обґрунтовано стверджують, що перші два компоненти криміналістичної характеристики впливають як окремо, так і в сукупності на вибір конкретного способу вчинення кримінального правопорушення, а також відображають сліди його вчинення [1, с. 171].



У криміналістичній літературі висловлені різні позиції щодо розуміння поняття «спосіб кримінального правопорушення» [2, с. 275–276; 3, с. 430; 4, с. 364; 5, с. 410–411; 6, с. 9–10].

Водночас їх об'єднують декілька спільних ознак: а) система дій щодо підготовки, вчинення та приховання кримінального правопорушення; б) кожна з цих дій зумовлена об'єктивними і суб'єктивними умовами; в) такі дії спрямовані на досягнення кримінально-протиправної мети; г) вони пов'язані з використанням певних прийомів, знарядь і засобів, що залишають сліди у навколишній обстановці; г) останні дають можливість побудувати модель події кримінального правопорушення та сформувані уявлення про особу, яка його вчинила.

Звідси випливає, що способом кримінального правопорушення є зумовлена об'єктивними і суб'єктивними умовами система дій щодо підготовки, вчинення та приховання кримінального правопорушення, спрямована на досягнення кримінально-протиправної мети, і полягає у використанні певних прийомів, знарядь і засобів, що залишають сліди у навколишній обстановці та дають можливість побудувати модель події кримінального правопорушення та сформувані уявлення про особу, яка його вчинила.

Як елемент події кримінального правопорушення спосіб його вчинення є обставиною, що підлягає доказуванню (п. 1 ч. 1 ст. 94 КПК України).

Відомості про типові способи кримінального правопорушення охоплюють інформацію про: різні види взаємозв'язків з предметом посягання; про фізичні та психологічні властивості особи правопорушника; особливості обстановки кримінального правопорушення, у якій може бути застосований відповідний спосіб; прийоми, знаряддя і засоби вчинення кримінального правопорушення; матеріальні сліди, утворені ними, та місця їх виявлення [1, с. 173].

Беручи до уваги вищевикладене, під *способом підкупу медичного працівника* доречно розуміти зумовлену об'єктивними і суб'єктивними умовами систему дій щодо підготовки, вчинення та приховання підкупу медичного працівника, спрямовану на досягнення кримінально-протиправної мети, і полягає у використанні певних прийомів, знарядь і засобів, що залишають сліди у навколишній обстановці та дають можливість побудувати модель події цього кримінального правопорушення та сформувані уявлення про особу, яка його вчинила.

З об'єктивної сторони підкуп медичного працівника, як кримінально каране діяння, може виражатися в одному із таких способів:

- 1) прийняття медичним працівником пропозиції надати неправомірну вигоду для себе чи для третьої особи;
- 2) прийняття медичним працівником обіцянки надати неправомірну вигоду для себе чи для третьої особи;
- 3) одержання медичним працівником неправомірної вигоди для себе або для третьої особи;
- 4) прохання медичного працівника надати неправомірну вигоду для себе чи для третьої особи;
- 5) надання неправомірної вигоди медичному працівнику.

Варто наголосити, що у диспозиціях ч. 1 ст. 368³ КК України «Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми» і ч. 1 ст. 368⁴ КК України «Підкуп особи, яка надає публічні послуги» прохання надати неправомірну вигоду для себе чи третьої особи пов'язано з активними формами підкупу (пропозицією, обіцянкою чи наданням неправомірної вигоди). Натомість у диспозиції ч. 3 ст. 354 КК України «Підкуп працівника підприємства, установи чи організації» ця активна форма підкупу (прохання надати неправомірну вигоду) викладена через наявність пасивних форм підкупу (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди) [7, с. 235; 8, с. 102].

Активний підкуп у вітчизняному кримінальному законодавстві з об'єктивної сторони має полягати у вчиненні ініціатором діянь, що мають на меті викликати відповідну корупційну поведінку в іншої особи (адресата). У зв'язку з цим активними формами підкупу



вважають пропозицію, обіцянку неправомірної вигоди чи її надання або прохання її надати, оскільки їх учинення мотивоване бажанням ініціатора викликати очікувані для нього відповідні пасивні форми підкупу в адресата (прийняття пропозиції, обіцянки, одержання неправомірної вигоди) [7, с. 235].

Відповідно до примітки 3 до ст. 354 КК України під *пропозицією* у ст. ст. 354, 368³, 368⁴ КК України слід розуміти висловлення працівнику підприємства, установи чи організації, особі, яка надає публічні послуги, або службовій особі наміру про надання неправомірної вигоди, а під *обіцянкою* – висловлення такого наміру з повідомленням про час, місце, спосіб надання неправомірної вигоди.

Одним зі значень слова «приймати» є «погоджуватися взяти собі що-небудь запропоноване; одержувати від кого-небудь щось у власність» [9, с. 1117].

З огляду на це прийняття пропозиції або обіцянки неправомірної вигоди медичним працівником є його згодою на одержання неправомірної вигоди.

Не зайве зауважити, що у кримінальному законодавстві України не розкритий зміст терміна «одержання неправомірної вигоди».

У мовознавстві слово «одержувати» тлумачать як: «брати, приймати те, що надсилається, надається, вручається і т. ін.; отримувати» [9, с. 827].

З огляду на це та з урахуванням предмета підкупу медичних працівників одержання медичними працівниками неправомірної вигоди полягає в отриманні ними грошей, іншого майна, послуг, здобутті пільг, переваг, набутті нематеріальних активів.

Як зазначає М.Б. Желік, у теорії кримінального права та правозастосовній діяльності прийнято виокремлювати два основні способи одержання неправомірної вигоди: простий (полягає у безпосередньому врученні неправомірної вигоди); завуальований (факт одержання неправомірної вигоди маскується у зовні законну цивільно-правову угоду чи виконання трудових зобов'язань і набуває вигляду цілком правомірної операції, наприклад, різні виплати, премії, кредитування, консультування тощо) [8, с. 100].

Щодо прохання медичного працівника надати неправомірну вигоду для себе чи для третьої особи, відразу розмежуємо поняття «прохання» надати та «вимагання» неправомірної вигоди, які подеколи тлумачаться неоднозначно.

Згідно з приміткою 5 до ст. 354 КК України у ст. ст. 354, 368³, 368⁴ КК України під *вимаганням неправомірної вигоди* слід розуміти вимогу щодо надання неправомірної вигоди з погрозою вчинення дій або бездіяльності з використанням свого становища, наданих повноважень, влади, службового становища стосовно особи, яка надає неправомірну вигоду, або умисне створення умов, за яких особа вимушена надати неправомірну вигоду з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів.

Звідси впливають дві форми вимагання неправомірної вигоди – активна (вимога щодо надання неправомірної вигоди з погрозою вчинення дій або бездіяльності з використанням свого становища, наданих повноважень, влади, службового становища стосовно особи, яка надає неправомірну вигоду) та завуальована (умисне створення умов, за яких особа вимушена надати неправомірну вигоду з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів).

Звернемо увагу на те, що у диспозиціях ч. 3 ст. 354, ч. 1 ст. 368³, ч. 1 ст. 368⁴ КК України йдеться про прохання надати неправомірну вигоду, тоді як у вже згаданій примітці 5 до ст. 354 КК України – про «вимагання неправомірної вигоди».

В українській мові слово «прохання» означає «ввічливе звертання до кого-небудь з метою домогтися чогось, спонукати кого-небудь зробити, виконати щось; просьба» [9, с. 1178]. Виходячи з цього, під проханням медичного працівника надати неправомірну вигоду доречно розуміти його звернення з метою спонукання особи, яка потребує надання медичної допомоги чи медичних послуг, членів її сім'ї, близьких родичів або інших осіб надати неправомірну вигоду.

Варто погодитися з позицією про те, що вимагання, на відміну від прохання, – це не уклінне звернення, а наказ виконати настанову ініціатора. Під час вимагання вимога,



звернення підкріплене відкритими чи прихованими погрозами. Отже, з огляду на засоби психологічного впливу ініціатора на адресата слова «прохати» й «вимагати» можна вважати протилежними за змістом. А тому прохання унеможливило вимагання неправомірної вигоди й навпаки. Тож прохання й вимагання неправомірної вигоди – два різні способи підкупу з огляду на засоби психологічного впливу на адресата [7, с. 236–237].

Насамкінець, з'ясуємо зміст такого способу підкупу медичних працівників, як надання неправомірної вигоди.

Беручи до уваги значення слова «надавати» – «дати що-небудь у якійсь кількості або в кілька заходів; дати можливість мати щось, користуватися чимось і т. п.» [9, с. 709], можна дійти висновку, що під наданням неправомірної вигоди медичному працівнику варто розуміти передання йому грошей чи іншого майна, а також надання можливості користуватися перевагами, пільгами, послугами, нематеріальними активами.

Якщо з кримінально-правової точки зору досить описати способи кримінального правопорушення як дії щодо надання-одержання неправомірної вигоди та дій чи рішень медичного працівника на користь надавача неправомірної вигоди або третіх осіб, то з позиції криміналістики такий підхід вважатиметься вузьким.

Тому зосередимося на криміналістичних аспектах цього кримінального правопорушення.

Вивчення спеціальної літератури та аналіз матеріалів кримінального провадження щодо підкупу медичних працівників дає можливість вибудувати таку структуру способу цього кримінального правопорушення:

1) вибір медичного закладу, в якому може бути надана необхідна медична допомога чи медична послуга;

2) пошук у цьому медичному закладі конкретного медичного працівника, який здатний надати потрібний вид медичної допомоги або медичної послуги;

3) встановлення контакту між суб'єктами підкупу;

4) вибір способу впливу на одержувача медичної допомоги, медичної послуги (вимога надати неправомірну вигоду або створення ситуації, за якої адресат медичної допомоги чи медичної послуги змушений надати неправомірну вигоду) чи на медичного працівника;

5) узгодження умов підкупу – конкретного виду медичної допомоги чи медичної послуги, яку необхідно надати, а також місця, часу, предмета та розміру неправомірної вигоди;

6) виконання медичним працівником взятого на себе зобов'язання щодо надання відповідної медичної допомоги або медичної послуги;

7) надання та одержання неправомірної вигоди;

8) вжиття заходів щодо приховання слідів підкупу (створення умов для таємного передання неправомірної вигоди; маскування процесу надання-одержання неправомірної вигоди тощо).

Звідси випливає, що більшість дій є спільними для суб'єктів підкупу. Крім того, як прослідковується із запропонованої структури, спосіб підкупу медичних працівників є повноструктурним та не обмежується лише наданням-одержанням неправомірної вигоди, а включає й заходи щодо готування (п. п. 1–5) та приховання факту підкупу (п. 8).

Дослідження способів підкупу медичних працівників буде неповним без проведення класифікації таких способів.

У криміналістичній літературі запропоновані різноманітні критерії класифікації способу підкупу [11, с. 42; 12, с. 59–64; 13, с. 24–26; 14, с. 32–33; 15, с. 57–58], які можна поширити й на підкуп медичних працівників.

Так, за підготовкою до вчинення підкупу виділяють:

а) підкуп з попередніми підготовчими діями до одержання неправомірної вигоди;

б) підкуп без попередньої підготовки.

З проаналізованих матеріалів кримінальних проваджень видається, що підкуп медичних працівників з попередніми підготовчими діями мав місце у 66% випадків. Підготовчі дії



до підкупу медичних працівників полягали у попередній розмові та домовленості як безпосередньо, так і за допомогою засобів зв'язку – телефону щодо надання-одержання неправомірної вигоди.

За особливостями надання-одержання неправомірної вигоди та кола учасників розрізняють:

- а) надання-одержання неправомірної вигоди без посередників;
- б) надання-одержання неправомірної вигоди через посередників.

За результатами вивчення матеріалів кримінальних проваджень не виявлено жодного випадку здійснення підкупу медичних працівників через посередників.

За наявності тиску з боку одержувача неправомірної вигоди на її надавача виокремлюють:

- а) з вимаганням неправомірної вигоди;
- б) без вимагання неправомірної вигоди.

У досліджених нами матеріалах кримінальних проваджень вимагання медичними працівниками надати неправомірну вигоду мало місце у 56% випадків.

За формою вимагання неправомірної вигоди:

а) відкрита – наявність безпосередньої вимоги надати неправомірну вигоду, підкріпленої відкритою погрозою;

- б) завуальована – пряма вимога у наданні неправомірної вигоди відсутня.

Вимагання неправомірної вигоди медичними працівниками у досліджених нами матеріалах кримінальних проваджень переважно здійснювалося відкрито. І лише в одиничних випадках вони створювали умови для надання їм неправомірної вигоди.

Так, лікар-нарколог диспансерного відділення комунальної установи Тернопільської обласної ради «Тернопільський обласний наркологічний диспансер» на звернення до нього потерпілого щодо можливості зняття його з профілактичного обліку з метою проходження курсів водія та подальшого отримання посвідчення водія повідомив, що відповідно до законодавства процедура зняття з профілактичного обліку триває півроку, потрібно періодично приходити на медичні огляди та систематично здавати відповідні аналізи. Також зазначив, що може допомогти у пришвидшенні цієї процедури [16].

Залежно від характеру службових дій одержувача неправомірної вигоди підкуп поділяють на пов'язаний із вчиненням:

- а) законних дій (бездіяльності) в інтересах надавача неправомірної вигоди;
- б) незаконних дій (бездіяльності) в інтересах надавача неправомірної вигоди.

Підкуп медичних працівників, пов'язаний із вчиненням незаконних дій, мав місце у 32% вивчених нами кримінальних проваджень. Така незаконність, для прикладу, полягала у виготовленні медичних довідок про придатність до керування транспортним засобом за відсутності особи; оформлення медичної книжки без фактичного проходження медичного огляду; встановлення завідомо неправдивого діагнозу з метою продовження інвалідності; встановлення завідомо неправдивого діагнозу про непридатність до військової служби у мирний час; встановлення завідомо неправдивого діагнозу, який дає право на отримання державної соціальної допомоги; проведення без медичних показань операції штучного переривання вагітності; складання акта медичного огляду із зазначенням завідомо неправдивих відомостей про перебування особи у стані алкогольного сп'яніння; призначення і виписування рецептів на одержання без медичних показань наркотичних (психотропних) лікарських засобів; внесення у довідку про смерть завідомо неправдивого діагнозу; складання висновку про наявність в особи іншого ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, ніж насправді; складання і видача лікарського свідоцтва про смерть особи за відсутності її паспорта або довідки про місце реєстрації чи місце перебування.

За тривалістю у часі:

- а) одноразовий підкуп;
- б) систематичний підкуп.

У проаналізованих нами матеріалах кримінальних проваджень здебільшого йдеться про одноразовий підкуп медичних працівників. Однак, як уже зазначалося раніше, такі



дані навряд чи відображають справжній стан справ. Тому не можна виключати того, що насправді відповідних епізодів було більше, але з огляду на латентність цього кримінального правопорушення, додаткові факти не виявили. Проте є й приклади, що характеризують систематичний підкуп медичних працівників.

Зокрема, в одному із кримінальних проваджень лаборанти мікробіологічної лабораторії Вознесенського міськрайонного відділу лабораторних досліджень Державної установи «Миколаївський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України» за попередньою змовою систематично вимагали та отримували від осіб, які зверталися до лабораторії, неправомірну вигоду за надання медичних послуг в інтересах того, хто звертався (вносили відомості до медичної карти огляду про відсутність кишкових інфекцій та патогенного стафілокока) [17].

За наявністю попередньої змови між групою осіб, організованою групою підкуп буває:

- а) за попередньою змовою для одержання неправомірної вигоди у різних формах від однієї особи;
- б) за попередньою змовою для одержання неправомірної вигоди у різних формах упродовж певного періоду часу від невизначеного кола осіб;
- в) систематичне одержання неправомірної вигоди у різних формах від організованої групи.

У вивчених нами матеріалах кримінальних проваджень простежується другий з наведених видів підкупу.

Так, ОСОБА_2, працюючи на посаді лікаря-патологоанатома міського патологоанатомічного центру з гістологічною лабораторією комунального некомерційного підприємства «Клінічна лікарня швидкої медичної допомоги м. Львова», не будучи службовою особою, діючи за попередньою змовою з ОСОБА_1, яка працює на посаді молодшої медичної сестри вказаного підприємства і також не є службовою особою, умисно, з корисливих мотивів, з метою одержання неправомірної вигоди для себе, достовірно знаючи про те, що транспортування трупів, проведення їх розтину, зберігання у холодильній камері відділення, миття, одягання, поміщення у труну та видача родичам належать до безоплатних послуг, отримували від родичів померлих неправомірну вигоду за вчинення дій з використанням становища, яке вони обіймають у міському патологоанатомічному центрі [18].

Серед способів приховання факту одержання неправомірної вигоди науковці виокремлюють такі: 1) знищення будь-яких зв'язків з особою, яка надала неправомірну вигоду; 2) приховання факту одержання неправомірної вигоди шляхом підробки документів; 3) заперечення будь-якого відношення до підкупу та особи, яка надала неправомірну вигоду; 4) надання усної вказівки підлеглій особі щодо вчинення неправомірних дій; 5) поширення завідомо неправдивої інформації щодо роботи службової особи та відділу, в якому вона працює; 6) надання неправомірної вигоди через платіжні системи (PayPal, WebMoney, EasyPay тощо); 7) давання завідомо неправдивих показань [15, с. 60–62].

Серед цих способів приховання підкупу медичних працівників виявлено лише давання усних вказівок підлеглим про вчинення неправомірних дій.

Для прикладу, ОСОБА_3, працюючи лікарем-хірургом, усвідомлюючи, що без оформлення документів про перебування ОСОБА_5 на стаціонарному лікуванні в Івано-Франківській обласній дитячій клінічній лікарні він не зможе оформити виписку про надання ОСОБА_5 права на одержання державної соціальної допомоги, а відповідно, і отримати неправомірну вигоду, дав вказівку медичній сестрі приймального відділення Івано-Франківської обласної дитячої клінічної лікарні ОСОБА_8 та медичному реєстратору приймального відділення Івано-Франківської обласної дитячої клінічної лікарні ОСОБА_9 оформити та зареєструвати завідомо неправдиві відомості про те, що ОСОБА_5 перебувала на лікуванні у Івано-Франківській обласній дитячій клінічній лікарні, що не відповідає дійсності. ОСОБА_8, не будучи обізнаною про злочинні наміри ОСОБА_3 та не перебуваючи із ним у злочинній змові, за вказівкою останнього та під його диктовку заповнила розділ «Госпіталізація», розділи № 2-5 на титульному аркуші медичної картки стаціонарного хворого



ОСОБА_5, картку хворого, який вибув із стаціонару, температурний лист та лист призначень, після чого віддала вказані документи ОСОБА_3. У цей же час ОСОБА_9, не будучи обізнаною про злочинні наміри ОСОБА_3 та не перебуваючи з ним у злочинній змові, за вказівкою останнього внесла відповідні відомості про вступ на лікування ОСОБА_5 до журналу обліку надходження хворих дітей у стаціонар, після чого зареєструвала медичну карту стаціонарного хворого на прізвище ОСОБА_5 [19].

Висновки. Структура способу підкупу медичних працівників охоплює: вибір медичного закладу, в якому може бути надана необхідна медична допомога чи медична послуга; пошук у цьому медичному закладі конкретного медичного працівника, який здатний надати потрібний вид медичної допомоги або медичної послуги; встановлення контакту між суб'єктами підкупу; вибір способу впливу на одержувача медичної допомоги, медичної послуги (вимога надати неправомірну вигоду або створення ситуації, за якої адресат медичної допомоги чи медичної послуги змушений надати неправомірну вигоду) чи на медичного працівника; узгодження умов підкупу – конкретного виду медичної допомоги чи медичної послуги, яку необхідно надати, а також місця, часу, предмета та розміру неправомірної вигоди; виконання медичним працівником взятого на себе зобов'язання щодо надання відповідної медичної допомоги або медичної послуги; надання та одержання неправомірної вигоди; вжиття заходів щодо приховання слідів підкупу (створення умов для таємного передавання неправомірної вигоди; маскування процесу надання-одержання неправомірної вигоди тощо).

Підготовчі дії до підкупу медичних працівників полягають, як правило, у попередній розмові та домовленості як безпосередньо, так і за допомогою засобів зв'язку – телефону щодо надання-одержання неправомірної вигоди.

За результатами вивчення матеріалів кримінальних проваджень не виявлено жодного випадку здійснення підкупу медичних працівників через посередників.

Вимагання неправомірної вигоди медичними працівниками переважно здійснюється відкрито. І лише в одиничних випадках вони створюють умови для надання їм неправомірної вигоди.

Підкуп медичних працівників, пов'язаний із вчиненням незаконних дій, полягає у виготовленні медичних довідок про придатність до керування транспортним засобом за відсутності особи; оформлення медичної книжки без фактичного проходження медичного огляду; встановлення завідомо неправдивого діагнозу з метою продовження інвалідності; встановлення завідомо неправдивого діагнозу про непридатність до військової служби у мирний час; встановлення завідомо неправдивого діагнозу, який дає право на отримання державної соціальної допомоги; проведення без медичних показань операції штучного переривання вагітності; складання акта медичного огляду із зазначенням завідомо неправдивих відомостей про перебування особи у стані алкогольного сп'яніння; призначення і виписування рецептів на одержання без медичних показань наркотичних (психотропних) лікарських засобів; внесення у довідку про смерть завідомо неправдивого діагнозу; складання висновку про наявність в особи іншого ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, ніж насправді; складання і видача лікарського свідоцтва про смерть особи за відсутності її паспорта або довідки про місце реєстрації чи місце перебування.

Список використаних джерел:

1. Бессонов А.А. Способ преступления как элемент его криминалистической характеристики. *Проблемы в российском законодательстве*. 2014. № 4. С. 171–173.
2. Криміналістика: підручник / Кол. авт.: В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель та ін. / За ред. проф. В.Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. Харків: Право, 2010. 464 с.
3. Криміналістика: підручник / В.В. Пяковський, Ю.М. Чорноус, А.В. Іщенко, О.О. Алексєєв та ін. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 544 с.
4. Криміналістика: Академічний курс: підручник / Т.В. Варфоломєєва, В.Г. Гончаренко, В.І. Бояров та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 504 с.



5. Криміналістика : підручник для студентів вищих навчальних закладів / К.О. Чаплинський, О.В. Лускатов, І.В. Пиріг, В.М. Плетенець, Ю.А. Чаплинська. 2-е вид, перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.
6. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / А.Ф. Волобуєв, О.В. Одерій, Р.Л. Степанюк та ін. ; за заг. ред. А.Ф. Волобуєва, Р.Л. Степанюка, В.О. Малярової. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 312 с.
7. Коммісарчук Ю.А., Якімова С.В. Підкуп за кримінальним законодавством України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична.* 2014. № 4. С. 230–240.
8. Желік М.Б. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди: кримінально-правова характеристика : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2018. 258 с.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
10. Рябенко М.В. Кримінально-правова охорона професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Національна академія прокуратури України. Київ, 2016. 267 с.
11. Хачатурян Т.Т. Выявление и расследование взяточничества в органах исполнительной власти : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза, оперативно-розыскная деятельность». Академия информационных технологий в образовании, науке и курортологии. Москва, 2006. 209 с.
12. Посохина И.В. Криминалистические аспекты поддержания государственного обвинения по делам о взяточничестве : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза, оперативно-розыскная деятельность». Санкт-Петербургский юридический институт Генеральной прокуратуры Российской Федерации. Санкт-Петербург, 2006. 235 с.
13. Чупахин Р.В. Расследование взяточничества: теоретические и прикладные аспекты : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза, оперативно-розыскная деятельность». Российская таможенная академия ФТС России. Москва, 2006. 194 с.
14. Черкесова А.А. Раскрытие и расследование взяточничества в условиях противодействия : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза, оперативно-розыскная деятельность». Академия экономической безопасности. Москва, 2007. 233 с.
15. Олійник С.В. Початковий етап та основні напрями розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Київ, 2016. 220 с.
16. Вирок Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 20 липня 2015 р. (справа № 607/7342/15-к). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/48155311>.
17. Вирок Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області від 8 липня 2019 р. (справа № 473/2747/19; провадження № 1-кп/473/314/2019). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82862558>.
18. Вирок Шевченківського районного суду м. Львова від 4 листопада 2019 р. (справа № 466/8031/19). URL: .
19. Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 3 червня 2016 р. (справа № 344/1250/15-к; провадження № 1-кп/344/63/16). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58776557>.

